

3. W. Burr. CIA Debriefed Soviet H-Bomb Eye-Witness in 1957. URL: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/nuclear-vault/2018-04-06/cia-debriefed-soviet-h-bomb-eye-witness-1957>
4. Баран В. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. 448 с.
5. Бунт 1963 року в Кривому Розі: народ проти свавілля міліції. URL: https://ukrrain.com/cheruvneviy_bunt_1963_roku_v_krivomu_rozi_radya_nski_robтники_vistupili_proti_svavillya_milicii.html
6. Моргун С. Куренівська трагедія: унікальні архівні кадри та свідчення очевидців про катастрофу під грифом «таємно». URL: <https://tsn.ua/exclusive/kurenivska-tragediya-unikalni-arhivni-kadri-ta-vidchennya-ochividciv-pro-katastrofu-pid-grifom-tayemno-1743724.html>
7. Новочеркаський розстріл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB

Харламов Михайло Іванович,

доктор історичних наук, професор, професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Національного університету цивільного захисту України, м. Черкаси

Чиркіна-Харламова Марина Анатоліївна,

*кандидат технічних наук, доцент,
заступник начальника кафедри спеціальної хімії та хімічної технології
Національного університету цивільного захисту України, м. Черкаси*

**ДО ІСТОРИЧНИХ ПРОБЛЕМ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ ВІД РАДІАЦІЇ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ**

Проблематика радіаційної безпеки населення України в умовах незалежності має складний історичний, соціально-політичний і науково-технічний характер, що обумовлено як спадщиною

радянського періоду, так і новими викликами сучасності. Ключовим чинником формування державної політики у цій сфері стала Чорнобильська катастрофа, наслідки якої продовжують визначати стратегічні напрями забезпечення радіаційного захисту населення в Україні. В умовах незалежності державі довелося не лише ліквідувати довготривалі наслідки цієї техногенної аварії, але й створювати власну нормативно-правову, інституційну та наукову базу у сфері радіаційної безпеки.

Однією з головних історичних проблем є інерційність підходів, успадкованих від радянської системи управління, яка характеризувалася закритістю інформації, недостатнім рівнем екологічної відповідальності та відсутністю прозорих механізмів захисту населення. У перші роки незалежності Україна зіткнулася з необхідністю формування принципово нової моделі державного регулювання, орієнтованої на міжнародні стандарти, зокрема рекомендації Міжнародне агентство з атомної енергії та Всесвітня організація охорони здоров'я [1, с. 56]. Однак процес гармонізації законодавства та практик відбувався поступово і супроводжувався численними труднощами, включаючи обмежені фінансові ресурси та інституційну нестабільність.

Важливим етапом становлення системи радіаційного захисту стало ухвалення Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання», який закріпив основні принципи державної політики у цій сфері, включаючи пріоритет захисту життя і здоров'я людини, обґрунтування та оптимізацію радіаційного впливу, а також встановлення дозових меж [2, с. 14]. Проте практична реалізація цих принципів тривалий час залишалася проблематичною через недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, слабкість контролюючих органів і низький рівень екологічної культури населення.

Суттєвим викликом стала також проблема соціального захисту постраждалих внаслідок радіаційного впливу. Значна кількість громадян України отримала статус постраждалих від Чорнобильської катастрофи, що вимагало створення системи пільг, компенсацій та

медичного забезпечення. Однак упродовж незалежності ця система зазнавала постійних змін, часто зумовлених економічними труднощами держави, що призводило до зниження рівня соціального захисту та викликало соціальну напругу.

Окремого аналізу потребує проблема інформаційної політики у сфері радіаційної безпеки. У пострадянський період спостерігалось поступове розширення доступу громадян до інформації про радіаційний стан довкілля, однак рівень довіри до офіційних джерел залишався низьким. Це обумовлено як історично сформованою недовірою до державних інституцій, так і недостатньою ефективністю комунікаційних стратегій. У сучасних умовах важливого значення набуває розвиток системи відкритих даних, екологічної освіти та залучення громадськості до процесів прийняття рішень [1, с. 58].

Не менш актуальною є проблема техногенної безпеки ядерної енергетики, яка залишається важливим елементом енергетичного балансу України. Функціонування атомних електростанцій, зокрема Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», потребує постійного вдосконалення систем безпеки, модернізації обладнання та впровадження міжнародних стандартів. У цьому контексті важливу роль відіграє співпраця з міжнародними організаціями та участь у глобальних ініціативах з ядерної безпеки [3, с. 65]. Сучасний етап розвитку України характеризується новими викликами у сфері радіаційного захисту, пов'язаними з військовими діями та ризиками пошкодження ядерної інфраструктури. Події навколо Запорізької атомної електростанції актуалізували питання готовності держави до реагування на радіаційні загрози в умовах збройного конфлікту. Це потребує перегляду існуючих стратегій цивільного захисту, посилення системи моніторингу та підвищення рівня координації між різними органами влади.

Таким чином, історичні проблеми захисту населення України від радіації в умовах незалежності мають комплексний характер і охоплюють нормативно-правові, соціально-економічні, інформаційні та техногенні аспекти. Їх вирішення потребує системного підходу, що поєднує наукові дослідження, державне управління та активну участь

громадянського суспільства. Врахування історичного досвіду, зокрема наслідків Чорнобильської катастрофи, є необхідною умовою для формування ефективної політики радіаційної безпеки, спрямованої на забезпечення сталого розвитку та захисту життя і здоров'я населення України.

Література

1. Беліков А. С., Пилипенко О. В., Руденко В. П. Загальні питання радіаційної безпеки в Україні. *Український журнал будівництва та архітектури*. 2025. № 2 (026). С. 56-62.
2. Pavlenko T., Los' I., Ryazantsev V. Сучасні вимоги до обмеження опромінення техногенно-підсиленими джерелами природного походження. *Ядерна та радіаційна безпека*. 2011. № 4(52). С. 12-18.
3. Шульга М. В. Правове регулювання ядерної та радіаційної безпеки при експлуатації атомних електростанцій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 64-69.

Яковець Ольга Євгенівна,

магістр, учитель історії закладу загальної середньої освіти

«Новоселівський ліцей Української сільської ради

Синельниківського району Дніпропетровської області», с. Українське

КОГНІТИВНА ВІЙНА: РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ІДЕОЛОГІЧНОГО ПРОТИСТОЯННЯ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Актуальність теми зумовлена тим, що Революція Гідності залишається не лише історичною подією, а центральним фронтом когнітивної війни між Україною та росією. В умовах повномасштабної агресії боротьба за інтерпретацію Майдану визначає ідеологічний фундамент обох сторін.